

A Janus Quadrifrons (négyarcú) diadalív és ókori piac tér szomszédjában álló épület külsején nem látszanak a nagyszabású átalakítások

NOUVEL ÉS RÓMA

Az Alda Fendi Alapítvány kortárs galériája a Forum Boariumon

Építész:

Jean Nouvel

Amikor palotája erkélyéről a cézár letekintett a Hippodrom fogathajtóra, szeme jobb sarkából látta a Forum Boariumot. Ez volt Róma nyugati kapuja, ahová a Tiberisen felúszó kereskedőhajók érkeztek, jobbra friss húsáruval megpakolva. Itt állt őrt a Porta Flumentana két álmos társával, és innen indult Aemilius hídja a folyón túlra. Hajnalban a Palatinus-domb még árnyékot vetett Hercules kör alakú és Portunus szögletes templomára. Északra, a zöldségpiac ősrégi porticusa és a városfal között a Marcellus-színház homlokzata ívelt, megkoptott párkányát vörösre színezte az ébredő fény. Még fel-

idézte a vért, ami elsőként ezen a köztéren serkent ki egy pórul járt gladiátorból. A rituális viadal etruszk szokásnak engedve később is látványossága volt számos gyászmenetnek, ami erről a helyről, Carmenta nimfa szentélyének érintésével tartott a Mars-mezőre.

Valamikor I. Constantinus és epigon utódainak korában épült fel Janus diadalíve a Forum Boarium palotadomb felőli végében. A kétarcú istenséget ritkán négy arccal ábrázolták, és itt ez utóbbinak felel meg a négy irányba tekintő kapu. Innen a neve is: Janus Quadrifrons. Furcsa szerzet, amit talán már a római pol-

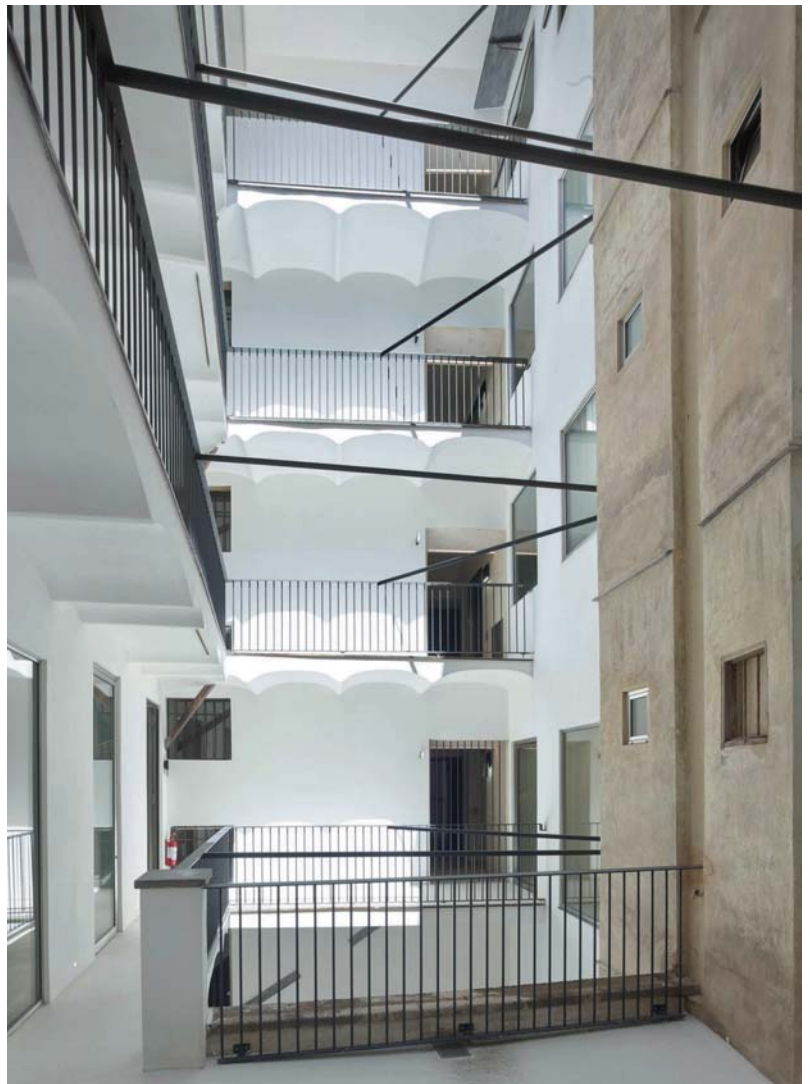
Bejárat az egyik földszinti galériába. Köztér és enteriőr egymás kiterjesztései

A „nap udvara” névre hallgató központi átrium

gár sem értett. Hasonló díszkapuk inkább a provinciákon épültek, például az ausztriai Carnuntumban, vagy sugárutak kereszteződése fölött, amilyen Septimius Severus császár quadriporticusa volt a líbiai Leptis Magnában. Rómában azonban inkább csak egy rendeltetés nélküli szoborként állhatott – mások szerint a vásárra vitt ökröket terelték be alá, amikor esett az eső.

A késő római építmény nem nyújtott egységes látványt, mert köpenyét bontott épületelemekből rótták össze, amelyek már nem láthatóak. Spóliumaival (zsákmányolt díszítményeivel) megrakottan éppoly zavarba ejtő lehetett egykor, mint Európa leglátogatottabb építészeti szinkretizmusa, a velencei Szent Márk-székesegyház és kapuzata ma. Az összehatást már az ókorban is a töredékek festői teljessége határozta meg [1], pont úgy, mint a Roccajovine-palotából ide költöző Alda Fendi Alapítvány kortárs galériáját, amely ma – Urs Fischer allegorikus szobra után – a Palazzo Rhinoceros nevet viseli.

Mondják, hogy egy időben (talán Bonaparte Napóleon korában) a latin szellem inkább a franciákban élt tovább, erre utaltak a szóbeszédben párhuzamosan hangoztatott, néha egymásnak ellentmondó szavak, mint a *gloire*, az *empire* vagy a *république*. Az árkádok sora Constantinustól a Carrousel-kapun át a párizsi Défense negyed modern portáljáig ível, míg a festőiség a Colosseumtól Monet Roueni katedrális-sorozatán át Jean Nouvel építészig. [2] A rómaiakat, ahogyan később a franciákat – mérnöki hagyományaik ellenére – mindig is

„Poroszsüveg”-födém, csupasz téglafal, fém áthidalók, fények és árnyékok – egy emeleti kiállítótér

Nyers felületekkel határolt közlekedőtér derengő fényekkel – a „hold udvara”

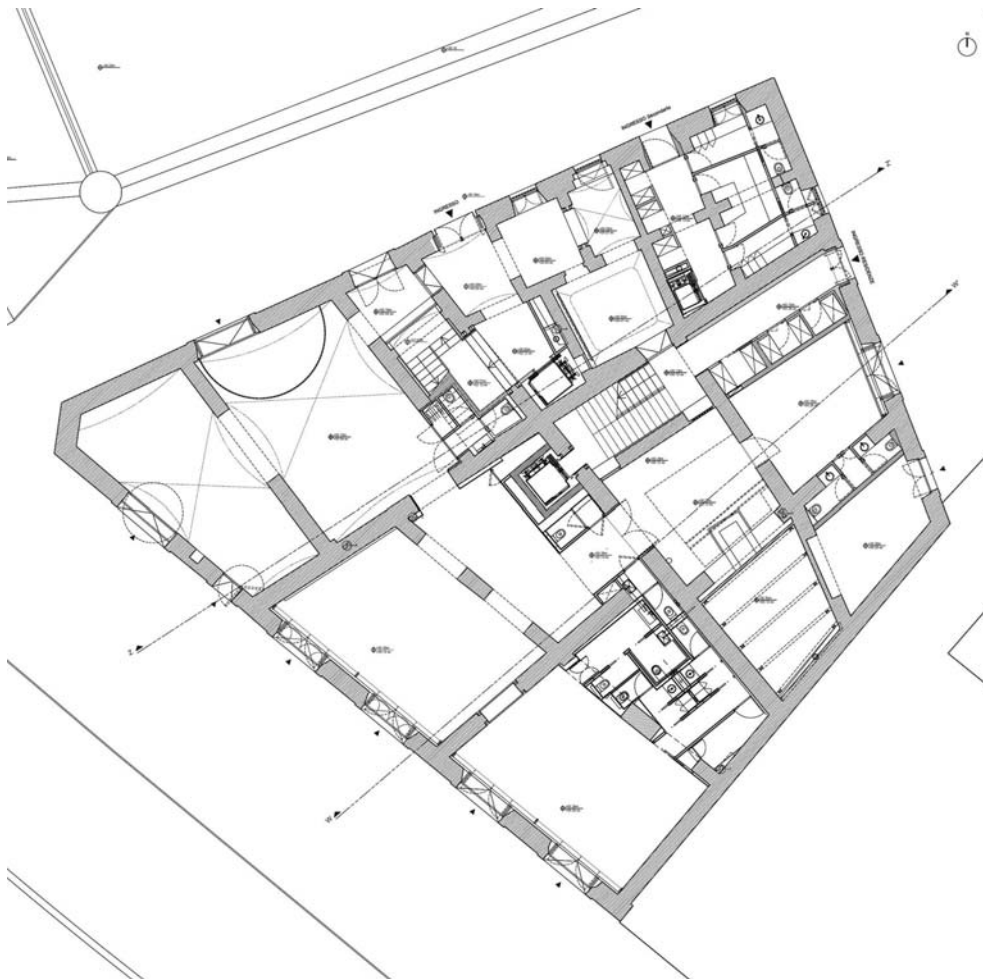
az illúziók és nem a tárgyi világ megfogható dolgai vonzották. A színek, amelyek ezer oldalról mutatják be ugyanazt, valamint a kollázs, amely a széttagolt részletekben talál egyensúlyt.

A Janus Quadrifrons melletti három összekapcsolódó ház felújítását Nouvel kutatással kezdte. Célja az volt, hogy az összetett térrendszer enteriőrjeiben mindenütt megmaradjon egy-egy töredék az eredeti padlóburkolatból, vakolatból vagy falfestésből. Noha a 17–19. századi, viharos állapotú műemlék háztömb fiatal a környezetéhez képest, Nouvel szinte az antik maradványoknak kijáró bánásmódban részesítette. Óvakodott az épület renoválás értelmében vett „rendbehozatalától”, ezért a homlokzatokon megmaradtak az apróbb hibák és időmarta hiányok. A korszerű elemekkel kiegészített kollázs történeti részletei a festői szemlélet híján valószínűleg elpusztultak volna.

Még az úgynevezett falkutatás is a látvány szolgálatába állt. A történeti épületek megismerését célzó, tudományos igényű elvégzett roncsolásos eljárás [3] nyomait rend szerint el szokták takarni a kutatás befejeztével, itt azonban megmaradt a vakolat bontásából származó „térképminta”. A matt, de színes felületek mellett jól érvényesülnek a beépített monokróm fémszerkezetek.

A kísérleti művészház és hotel szintjein kiállítótereket és kivehető lakosztályokat egyaránt találunk. A korábban csak avantgárd happeningjeiről híres, ma már turisztikai vállalkozássá bővült Alda Fendi Alapítvány arculatához (Rooms of Rome) hozzátartozik a romtextúra. A lépcsőházak lecsupaszított téglafalára szerelt stabi-

Földszinti alaprajz

Piano nobile, emeleti alaprajz

Hagyományos szerkezetek és ipari esztétika keveredése a stúdiósobákban

Építész: Jean Nouvel (Ateliers Jean Nouvel)

Építető: Agrippina Srl (Fondazione Alda Fendi Esperimenti)

Tanácsadó építész: Aurélien Coulanges

Projektfelelős: Alessandro Carbone, Livia Tani

Építész munkatársak: Angela Bello, Michela Fresiello, Kristian Sullivan

Látványtervek: Benjamin Alcover, Mizuho Kishi

Grafikai terv: Eugénie Robert, Natalie Saccu de Franchi, Vatsana Takham

3D modell: Angela Bello

Belsőépítész: Floriane Abello, Sabrina Letourneur, Filippo Francescangeli, Ernesti Mistretta, Hyojin Seong

Fotókiállítás: Alessandro Imbiraco

Statika: Studio Croci & Associati, STI Engineering Srl.

Projektmenedzsment és költségvetés: J&A Consultants

Műemlék: Valeria Casella

Akusztika: Ing. Stabia

Urbanisztika: Alessandro Stella

Régészet: Salvatore Barrano

Talajmechanika: Roberto Menichelli

Konyhatechnológia: Tervi Srl.

Generálkivitelező: RC Costruzioni (Antonio Papsergio)

Fotó: Ateliers Jean Nouvel

lizálórács, az U acél pillérek és nyílászathidalók, a felvonó és a lépcsőkoriátok jól mutatják, mit tett hozzá a jelen a múlthoz. [4] Sajátos átmenetet képez a lépcsőlemez anyagát adó beton és a vele azonos színű nyers vakolat, amely a falakat hibáit pótolja ki. A falakat belül több helyütt üveg takarja, ilyen módon értékesnek feltüntetve a köznapit, vagy megkerülve a helyreállítás felelősségét.

A három bérház belsejét közös udvar és az emeleten körfolyosó köti össze. Bejuthatunk közvetlenül az utcára nyíló több kiállítótéren keresztül is. A kirakatként feltáruuló szalonok részei az ókori piactérnek, a szegélyező járdák Sampietrini kőburkolata az épület falsíkján belül is folytatódik. Miután e meghívásnak engedtünk, dönthetünk úgy, hogy utunkat az emelet felé folytatjuk. A körfolyosós átrium körül minden irányban találunk

Multifunkciós rendezvénytér eltolható tükörfalakkal, saroktükörrel és zárható konyhapulttal

Töredékként megőrzött burkolatrészletek, tükörrel visszaadott termélység, ablak a régmúltra

stúdioszobákat, kiállító- és rendezvénytereket, gyakran egymással szoros közösségben. A helyiségek között nincsenek éles határok, pontos használatuk nem eldöntött. Nouvel jobbra csak a teherhordó falakat tartotta meg, a válaszfalak helyére térbe állított paravánokat és acélból készült, elrejtendő konyhaszandokat tervezett. A sallangjaitól megtisztult, mégis színes térsor kísérlet egy olyan művészeti központ megteremtésére, amelynek az előadóművészet és a szabad installáció éppúgy része, mint a fogyasztás, a társasági élet vagy az alkotói magány.

A földszinti és emeleti termek, illetve az átrium között jelentős hangulatkülönbséget tapasztalunk. Két utóbbi egyszerű, uralkodóan fehér tér, amelyek mennyezete acélgerendákat áthidaló, alacsony záradékú boltívsor, vagyis poroszsvég-boltozat. A kiállítóterek és udvarok atmoszférájuk szerint jelképes tematikát követnek: a nap udvarát a hold udvara váltja. Előbbi világos, levegős, utóbbi sötét, barlangszerű, ahonnan az éjszaka hangulata nem távozik egy percre sem. Feszültségek keletkeznek időben és jelentésben: a gépház nyitott szerkezetként táruul fel a napudvar antik romjain, a holdbéli belsőt Giovanni Battista Piranesi képzeletbeli börtöne (Carceri d'invenzione) ihlette. [5]

Keresztmetszet az átriumon át

A fényhatások és fragmentumok mellett Nouvel él az illuzionizmus egyéb eszközeivel is. „Többé nem érdekes, ami egy pillanat alatt megérthető” – vallja meggyőződéssel. Hogy az egyértelműséget tovább vitassa, kihajtható tükörlemezekkel és eltolható falakkal növeli a termélységet és bővíti a térhasználat lehetőségeinek körét. A tükörök egyúttal arra is alkalmasak, hogy egy-egy éppen maradt szobasarkot megkettőzve teljesebb benyomást adjanak az egykori térbelsőkről. Itt-ott fotók is segítik az emlékek megidézését, amiben meghatározó szerepe van az ablakoknak, pontosabban annak, amire azok tekintenek: a Forum Boarium látvány-töredékeinek.

A hat szintet végül egy étterem és tetőterasz zárja le, ahonnan körpanorámát élvezhetünk. A távolban látszik Vittorio Emanuele „Írógép” emlékműve és a Vatikán nyújtott kupolája. A Palatinus árnyékában megpihenve visszatérünk a cézár pillantásához. [6] A töredékek összeállnak, ismét a Városban vagyunk.

Katona Vilmos

Irodalom / References

- [1] Norberg-Schulz, Christian: *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*, Rizzoli, New York, 1980, pp 138–165.
- [2] Nouvel, Jean: „Jeu d'apparences: Fondation Cartier, Paris”, *Techniques & architecture*, No 415 (1994), pp 26–31.
- [3] Haris, Andrea: „Műemlék épületek kutatásának módszertana és annak változása”, *Műemlékvédelem*, Vol 48, No 5 (2004), pp 297–302.
- [4] Reginato, James: „Rome redux: Jean Nouvel blends the historical and the contemporary for Alda Fendi's arts organization”, *Architectural record*, Vol 207, No 2 (2019), pp 31–32.
- [5] Fondazione Alda Fendi [honlap], hozzáférhető: <<https://fondazionealdafendi-esperimen.ti.it/index.php/fondazione>> [utolsó belépés: 2019-11-06].
- [6] Ullmann, Tamás: „Örök visszatérés és gyűlölet”, in Laczkó Sándor – Dékány András (eds): *Lábjegyzetek Platónhoz*, Vol 6, Pro Philosophia Szegedieni Alapítvány / Magyar Filozófiai Társaság, Szeged, 2008, pp 234–244.

A b s t r a c t s

WARE-NAGY, Orsolya: BACK AGAIN, AS IT ALWAYS HAS BEEN

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 16-23, DOI: 10.33268/Met.2019.7.1

THE MAIN GUARD'S HOUSE AND STÖCKL STEPS, BUDAPEST CASTLE, HUNGARY

ARCHITECT: FERENC POTZNER

Often the highest risk in architecture is found when trying to reconstruct the past: historic buildings lost to war damage or political neglect, where traditional skills need to be re-established and a contemporary take on the original function needs to be applied. Concise studies of original construction documents, archived photographs and modernisation of built form have led to these two projects' result. Behind traditional masonry modern facilities can be found, lifts, and modern mechanical services, creating a new form of experimental archaeology.

LULLULANGI, Mithen – SAMPEBUA, Onesimus: MAINTAINING THE CULTURAL HERITAGE OF TORAJA

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 24-27, DOI: 10.33268/Met.2019.7.2

TONGKONAN RESTORATION, INDONESIA

The study of the Toraja traditional house or Tongkonan in Indonesia aims to discover a better understanding of how a home serves as a container for human activities. The process of construction, from selection of materials and the cultural importance of forest estate management, through to methods of implementation and continuous social impact. Each stage being celebrated by the community to strengthen a sense of kinship. Recently some of these homes have been modernised, using for example sheet metal covering, which does increase the life span of a building at the cost of depreciating cultural and touristic value. This study aims to help the community retain value in terms of architectural and social heritage.

WETTSTEIN, Domonkos: EQUILIBRIUM BETWEEN ROCK AND PEOPLE

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 28-33, DOI: 10.33268/Met.2019.7.3

COVERING ARCHAEOLOGICAL ABBEY RUINS, SAINT MAURICE, SWITZERLAND

ARCHITECT: SAVIOZ FABRIZZI ARCHITECTES

The cliffside site for this abbey was chosen about 1500 years ago for its defensible location, unfortunately regular rock falls have continually damaged the buildings and endangered life. Therefore the architect opted to design a structure which actively expresses this danger, a "steel and stone roof" that catches falling rocks. The nature of this project being somewhat traumatic stands to remind visitors that one can not defeat gravity, the power of nature or spirituality and everyone can visit these monumental ruins in the knowledge that it is possible to understand the meaning behind "Take Up Thy Cross and Follow Me".

KATONA, Vilmos: NOUVEL AND ROME

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 34-39, DOI: 10.33268/Met.2019.7.4

ALDA FENDI'S ART FOUNDATION AT FORUM BOARIUM, ROME, ITALY

ARCHITECT: JEAN NOUVEL

Taking a historical building and redeveloping it as a complex fusion of experimental studio spaces, galleries and a restaurant has resulted in a collage of ideas. The monumental building has been reimagined as to avoid the obvious: industrial structural elements vie for place alongside original stone walls, mirror walls are placed as spatial indicators, whilst other areas are purposely fragmented in order to make a play with light. This Rhinoceros Palace is available for short term residential occupancy on the same terms as its architectural manifestation as a place for experimentation, a collage of ideas.

VIRAG, Zsolt: THE INTELLECTUAL REBIRTH OF BUILDINGS

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 40-43, DOI: 10.33268/Met.2019.7.5

NATIONAL PALACE AND NATIONAL CASTLE PROGRAM, HUNGARY

39 monumental buildings, 20 palaces and 19 castles, are undergoing restoration with the intent to preserve cultural identity in today's tourist orientated market. Careful understanding of the original function of these places must be identified prior to adding layers of the contemporary. This complex process should draw inspiration from the past, providing visitors with anecdotal experiences that stand firm in the present. Each of these buildings can be viewed as a process of intellectual

rebirth aside from their physical substance being subject to restoration. All of these buildings serve new functions, can be visited as traditional tourist attractions and are supported by the implementation of interactive learning tools.

WESSELÉNYI-GARAY, Andor: TEXT MONTAGE ABOUT A CORNER BUILDING

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 44-49, DOI: 10.33268/Met.2019.7.6

GYÖRGY SZABAD PARLIAMENTARY OFFICE BUILDING, BUDAPEST, HUNGARY

ARCHITECT: BENCE VADÁSZ

Urban renewal, especially in conservation areas, often raises debate regarding the choice of what might be considered an appropriate architectural style: the aesthetic ideal might be considered "beautification", "symbolic" or "political". The sensitivity of reconstructing office space in the same urban space as the Parliament building resulted in a decision to reconstruct, reflect, the neighbouring buildings' facades behind which a contemporary office building hides. Aside from debating style this project implemented innovative solutions, regarding cladding technology, reduction of weight due to poor foundation conditions and the logistics required to construct a new building without closing down one of Budapest's most important metro stations.

SZÉKELY, Márton: 134 YEARS OF COLOURS

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 50-55, DOI: 10.33268/Met.2019.7.7

MILLENNIUM HOUSE RECONSTRUCTION, BUDAPEST, HUNGARY

ARCHITECTS: CSABA NAGY and KÁROLY PÓLUS

Pavilions in parks, including this one in Budapest's Varosliget Park, have often suffered from neglect and/or poorly conceived restoration work. Here is an example where stepping back in time to examine the original designs has inspired a more socially and architecturally sensitive project. The original external envelope has been restored to its original decorative splendour, whilst the interior design has paid its dues to the past without submitting to overt sentimentality, providing an improved visitor experience.

WETTSTEIN, Domonkos: STAR SHAPED TIME

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 56-59, DOI: 10.33268/Met.2019.7.8

STAR FORTRESS RESTORATION, KOMÁROM, HUNGARY / ARCHITECT: ISTVÁN MÁNYI

As with many examples of Star Forts, dating back to the Renaissance, the plan form can not be appreciated from the ground. This defensive building type is unique for the way rampart walls and their subsequent access corridors and ancillary spaces create an unusual play on form, natural light and one's sense of orientation. Military installations once restored make ideal exhibition spaces, ideal for exploring as a realtime and historic experience. The quality of brickwork, contemporary masonry and architectural concrete also assist in this game play between past and present.

UKOSZÁVLJEV, Zorán: RECONSTRUCTION AGAIN

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 60-65, DOI: 10.33268/Met.2019.7.9

SIKLY GERGELY THEATRE RENEWAL, KAPOSVÁR, HUNGARY

ARCHITECTS: IVÁN HALAS, KRISZTINA L. BALOGH and FERENC ifj LŐRINCZ

Restoration and expansion of a more than one century old theatre building raises the question of examining parameters: What historic elements should be preserved to maintain the monumental building status, what changes to later additions are required and finally how to integrate ideas suited to the twenty-first century? The answer can be found in the past by undertaking a faithful restoration of the existing building and seeking out how to expand upon the original structural logic to create a contemporary extension and landscaping plan. The original pagoda like baroque theatre now sits upon a modern plinth creating a sense of dramatic approach to the functional and architectural presence.